

Bianet, 11 Eylül 2011, Ali Alpar

Bakan Nihat Ergün'e Mektup

Sayın Nihat Ergün, Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanı

TÜBA'nın yeni KHK ile yapılandırılması ile ilgili açıklamalarınızı okudum. Bu yapının TÜBA için daha iyi olacağı düşüncenizin bazı temel yanlışlara dayandığını bu açık mektupla ifade etmek istiyorum.

Bilim insanlarının yaptıkları işlerin değerlendirilmesi sadece sayısal kriterlere dayanmaz. Yayın ve atıf sayıları bilim disiplinleri arasında farklılıklar gösterir. Meselâ felsefe, tarih, sosyal bilimlerin birçok alanı, matematik, teorik fizik daha az yayın ve atıf alınan alanlardır. Buna karşılık klinik tıp, kimya, deneysel fizik ve mühendisliğin birçok dallarında, yani daha çok uygulamalı alanlarda yayın ve atıf sayıları yüksektir. Rutin uygulamaları rapor eden yayımlarla çok atıf almak da mümkündür. Bazen çok kişinin katkısı ile yapılan çalışmalar yüzlerce yazarlı makalelerle duyurulur ve bu ekipteki herkes ufak katkılar karşılığında çok sayıda atıf alırlar. Aynı yollarla yüksek h-indekslerine ulaşılabilir. Ve tersine, çok az ama çok değerli yayınları olan bilim insanları da vardır. Kısacası esas değerlendirme nicelik değil nitelik değerlendirmesi olmalıdır. Bir bilim insanı dünya bilimine hangi yeni fikirleri katmıştır? Bilimsel değerlendirmelerin esas noktası budur.

Sayısal indekslerle, mekanik ölçütlerle aslında ciddi bir fikir katkısı olmayan insan akademiye seçilebilir, bilim dünyamızı ve gençlerimizin araştırmacı ve akademisyen olarak yetişmesini yönlendirmeleri beklenir. Öte yandan köşesinde çalışan, bilime çok da değerli katkıları olan bilim insanları da atıfları olmadığı için (tam sizin de kaygı duyduğunuz şekilde) Akademi dışında kalabilirler. Yayın ve atıf sayılarının yüksek olması çok zaman gerçek değerle örtüşebilir. Ama gerçek bilimsel değerın terazisi sayılardan ibaret değildir. Sayılar eksik ve şaşırtabilen bir terazidir.

Bilimsel değerlendirmeleri o alanda uzman bilim insanları kişinin yazılarını, makalelerini okuyarak, bilerek yapabilirler. Atıfları az olan ama eseri değerli olan bilim insanlarını da hem ülkemizde

hem de bütün dünyadaki meslekdaşları bilirler. Akademilerin kendi üyelerini seçmeleri işte bu yüzden ciddi akademiler için tek akademi olma kistasıdır. Bir fizikçinin, bir tarihçinin, bir sosyologun, bir biyologun ne yaptığını, ne yenilik getirdiğini ancak aynı disiplindeki bilim insanları, aralarında tartışarak değerlendirebilirler. Akademiler ve bizim TÜBA çoğu zaman seçimlerinde doğru karar vermişlerdir. Az sayıdaki yanlış karar da muhtemelen o disiplindeki uzman bilim insanlarının tavsiyelerinden uzaklaşıldığı zaman ortaya çıkar.

Sayısal kriterlerin ötesinde, eserleri okuyup değerlendirmeye dayanan bir seçimi hükümet organları nasıl yapacak? Bütün bilim disiplinlerinde ayrı ayrı bir vukuf ve ihtisas hangi hükümette veya bürokraside olabilir? O zaman hükümet TÜBA üyelerini seçerken TÜBA'ya başkan atarken kime danışacak? YÖK'ün Akademi üyelerinin üçte birini seçmesi zaten aynı temeller yüzünden kabul edilemez bir durum. Akademi üyeleri en seçkin, ideale yaklaşıma çalışan bir örnek grup olmalıyken hiyerarşik bir yapıya sahip YÖK ile veya mesela tüm üniversite üyelerinin oy kullandığı 'demokratik' (!) bir seçimle akademi üyeleri seçemezsiniz. Bu bir liyakat değerlendirmesi olmaz, merkezci veya popülist, ama farklı kriterli bir seçim olur. Her halükârda, niyet ne olursa olsun, böyle bir seçim usulü herhalde adayların eserlerini okuyup değerlendirmeye dayanmayacaktır. Akademilerin seçimlerinde nadiren yanlışlar olabilir, doğaldır. Oysa bilimsel çalışmaları okuyup değerlendirme imkânları olmayan makamların yapacağı seçimler çoğu zaman yanlış olacaktır.

Siz haklı olarak ve samimiyetle böyle olmadığını söylemeniz bile, yalnız sizin partiniz ve hükümetiniz için değil, her zaman, seçmenlerden, bürokrasiden talep ve telkinler gelir. Size ve hükümete kendilerini seçmeniz için, kabarık sayısal verilerle dolu dosyalarla, beni seçmediler diye mağduriyet söylemleri ile gelenler olabilir. Bu düzenlemelerin kendileri, kurumları veya bilimsel disiplinleri için yararlı olduğunu sananlar olabilir. Bu çevrelerden aldığınız telkinler de KHK'nin çok isabetli olduğu

yönünde olacaktır. Şimdi bunlara taviz vermeyeceğinizi söyleseniz bile hükümet(ler) KHK de getirilen sistem gibi bir sistem içinde akademiye üye seçerlerken, isteseler dahi, baskıları nasıl karşılayacaklar? Hele yukarıda anlatmaya çalıştığım imkânsızlık söz konusuyseniz?

TÜBA'nın şimdikiye kadar seçmemiş olduğu değerli akademisyenler elbette vardır. Üye seçimleri yavaş ve titiz bir süreçtir. Bunlar bu KHK olmasa kendi değerlendirmelerini yapan ve içinde tahmin edemeyeceğiniz hacimde samimi tartışmalarla konuların ele alındığı TÜBA'da çok muhtemelen gündeme gelirdi. Bazıları zaten seçme süreci içinde olabilir.

Bu KHK ile aslında değerli bir bilim insanı seçildiğinde Türk ve yabancı meslekdaşlarına Akademi üyeleri tarafından değil de hükümet tarafından seçildiğini nasıl açıklayacak?

Akademilerin kendi üyelerini seçme, kamu kurumları olmalarına rağmen bilimsel konularda kendi kararlarını alma özelliği bütün dünyada böyle kabul edilmiştir. Tam tersine, akademiler hükümetlerine bilimsel konularda danışmanlık yaparlar. Gitgide karmaşıklaşan toplum, bilim ve teknoloji ortamında bu bağımsız uzman sesin hayatî önemi vardır. Bunun arkasında uzun bir tarihî tecrübe vardır.

Sayın Bakan,

Kamuoyuna açıklamanızda TÜBİTAK'a uygulamalı bilimler ve teknolojiyi, TÜBA'ya temel araştırmaları bırakan bir ayırıma gideceğinizi söylüyorsunuz. Bilim ile teknolojinin birbirini dışlayan alternatifler olmadığını elbette siz de biliyorsunuz. Tersine temel bilim ve teknoloji birbirini tamamlar ve besler. Akademilerle bilim-teknoloji ajansları arasındaki ayırım ve iş bölümü disiplinleri taksim ederek değil, işlevler üzerinden yapılır. TÜBİTAK gibi kurumlar proje değerlendirme ve destekleme, uygulamalı ve temel araştırmalar için, (evet, bilimsel özerkliği de gözeterek şekilde) enstitüler kurmak, bilim insanı yetiştirmek gibi daha büyük bütçeli ve yatırımli işleri yaparlar. Akademilerse bilim ideallerini temsil eder, bilimdeki başarıları ve başarılı insanları onore eder, ve bu insanlardan yararlanarak, gençlere yol göstermek, teşvik etmek, bilimin gelişmesini sağlamak gibi daha kavramsal, ama hayatî işleri yürütür. TÜBA'nın da kısa yaşam süresinde gerçekleştirdiği en önemli katkı GEBİP (Genç Bilim İnsanlarını Ödüllendirme Programı)

Türkiye'deki başarısı ile bazı Avrupa akademilerinin Genç Akademi projelerine de örnek olmuştur. Hem akademi ve hem de bilim-teknoloji ajansı bilimsel ve teknik konularda özerk olurlarsa, aralarındaki işbirliğini ve işbölümünü en verimli şekilde gerçekleştirebilirler.

TÜBİTAK'ın sadece uygulamalı bilimlere ve teknolojiye tahsis edilmesi başka zararlara yol açacaktır. Meselâ önceki TÜBİTAK yönetimi üniversite lisans eğitiminde doğa bilimleri, sosyal bilimler ve matematik alanlarını seçen en başarılı öğrencilere verdiği bursları kaldırdı. TÜBİTAK'ın kuruluşundan beri devam eden bu program başarılı ve yetenekli gençlerin esas istedikleri alanlara yönelmesini destekleyerek Türkiye'nin son on yıllarda yerleşen ciddi bilim insanı birikimine çok büyük destek sağlamıştır. Büyük imkânları ile TÜBİTAK'ın temel bilimlerden çekilmesi de vahim bir yanlış olur.

Açıklamanızda yeni KHK ile getirilen TÜBA'ya Temel Bilim Enstitüleri kurma imkânı üzerinde duruyorsunuz. Bu KHK ile görevden alınan TÜBİTAK Yönetiminin efektif olarak Feza Gürsey Enstitüsü'nü ortadan kaldırması konusunda Türk ve dünya kamuoyundan gelen ciddi tepkilere şahit oldunuz. Bu sıralarda bilim insanlarına kulak vermekle bizleri yüreklendirmiştiniz. Oysa bu KHK'de, TÜBA'ya hiç danışılmadan, uzun Ramazan Bayramı tatilinin ilk gününde Resmî Gazeteden yayımlandı. Belki temel bilim enstitüleri konusunun bu KHK içinde yer almasında Feza Gürsey Enstitüsü modelinin ihya edilmesi isteğiniz de rol oynamıştır. Ancak Akademilerin kuracakları enstitüler konusunda da dünyada iyi işleyen güncel örnekler ve kötü tarihî tecrübeler vardır. Bu işin bilimsel açıdan bağımsız bir TÜBA tarafından değerlendirilmesi gerekir. Şimdi aynı KHK ile getirilen yapıda akademinin böyle değerlendirmeleri yapabilmeyi bırakın Akademi niteliğini taşıması yukarıda anlattığım sebeplerle imkânsız hale gelmiştir.

Sayın Bakan,

Akademi gibi fikir ve kültür kurumları için, başka birçok siyasi ve güncel konuda da olduğu gibi, belki daha da çok, konunun felsefî temeli önemlidir. Bilimsel bilgi doğa bilimlerinde olsun toplum bilimlerinde olsun temelde (zor da olsa) dünyaya bakarak, gözlem ve deneylerle elde edilir. Bilim dünya ile ilgili tahminlerinin yanlış olabileceğini

baştan kabul eder. Onun için bilimsel yöntemin kendisi en derin anlamda tevazu gerektirir. Dünyaya bilimin gözüyle baktığınızda sokaktaki insan için de bilim insanı için de inanılmaz gözüken bilgiler öğrenebilirsiniz. Bilim sonuçların önceden bilinebileceğini kabul etmez. Açıklamalarınızda bizleri ideolojik yaklaşımların söz konusu olmadığına dair temin ediyorsunuz. İdeolojik yaklaşımlara karşı esas duruş, hiç bir ideolojik, siyasî veya dinî liderin yargı ve kararlarının yanılmazlık taşımadığıdır. Bilim, felsefe ve tasavvuf, yöntemleri çok ayrı da olsa, dünyanın zahîrî ve batınî görünüşünün ayrı olabileceği, ‘gerçeği’ bulmak için sürekli bir arayış ge-

rekeceği noktalarında benzeşir. Dünya ile ilgili bilgiyi hiç bir otorite, peşinen, kerametle veya bir kitabı yorumlayarak bilemez. Halkın ve halktan en çok oy da almış olsalar, iktidarların da bilgi işlerine ihtiyacı vardır. Demokrasilerde ihtisas alanlarında bağımsız karar verebilen kamu kurumları bu yüzden önemlidir. Modern akademilerin tecrübeleri bir yana, hükümdarlar, halk ve âlimler üzerine sayısız kıssa da belki özünde bunları söylüyor.

Saygı, kaygı ve samimiyetle,

M. Ali Alpar

Astrofizikçi, Sabancı Üniversitesi; henüz ve halâ TÜBA üyesi (MAA/NV) ♦

Cumhuriyet, 10 Eylül 2011, Reyhan Oksay

“Tam Bir Türk İşi Darbe”

Kısa adı “TÜBA” olan, Türkiye Bilimler Akademisi’nin yapısını Karanameyle değiştirip, başkanlığa bağlayan Hükümete, dünyanın saygın bilim dergisi NATURE’dan sert tepki geldi. “Tam bir Türk darbesi” başlıklı başyazısıyla konu değerlendiren dergi, tüm dünyadaki bilim insanlarını tepki vermeye çağırdı ve ekledi: “TÜBA, dünya sahnesinde küçük görünebilir. Ancak, akademi, dünya politikasında önemli yer tutan bir ülkede yaşanan genel antidemokratik dönüşümün simgesidir. Bu ele geçirmeye meydan okunmalı.”

Dünyanın en saygın bilim dergilerinden Nature, AKP’nin TÜBA ve TÜBİTAK “operasyonu”nu eleştirdi ve “Türk hükümeti akademik özerkliği aşındırıyor” diye yazdı

İngiltere merkezli Nature dergisinde bu konu başyazıda ele alındı.

Hükümetinin Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye Bilimler Akademisi’ne üye atama yetkisi almasını eleştiren yazıda tüm dünyadaki bilim insanları “Türk hükümetinin akademik özerkliği aşındırma çabalarını” protesto etmeye çağrıldı.

Nature, “TÜBA, dünya sahnesinde küçük görünebilir. Ancak, akademi, dünya politikasında önemli yer tutan bir ülkede yaşanan genel antidemokratik dönüşümün simgesidir. Bu ele geçirmeye meydan okunmalı” diye yazdı.

Ünlü bilim dergisinin “Tam bir Türk darbesi” adlı başyazısı özetle şöyle:

“Türk hükümeti olağandışı bir bilimsel darbe gerçekleştirdi. Türkiye’nin iki ana bilim kurumu üzerinde kendisine daha sıkı kontrol sağladı. TÜBA’nın yönetimi o kadar değiştirildi ki artık akademi olarak bile görülmeyebilir.

Bu hareket, Türk bilim insanlarını şaşkına uğrattı. Bu, Türk toplumu için de bir alarm zili olmalı.

TÜBİTAK, halihazırda hükümete yakındı. Şimdi bu ilişki güçlendirildi ve kurumsallaştırıldı. Enstitülerin ulusal akademilere bağlandığı Sovyet modeli gözden düştü. Hükümet TÜBA’nın üyelerine karışmakla büyük bir hata yaptı. Her demokratik ülkenin bağımsız bilimsel tavsiye sağlaması için bağımsız akademilere ihtiyacı vardır. Ancak bu hükümet uzmanların görüşlerine hiç saygı göstermiyor. Bu kararın akıllıca olup olmadığına dair bilim cemaatine, hatta muhalefete bile danışmadı.

Nature, “Bu karar kabul edilirse TÜBA dünya bilim camiasından dışlanır” ifadesiyle de akademi üyelerinin endişelerinin yersiz olmadığını gösterdi, dünya bilim insanlarını TÜBA’ya destek vermeye çağırdı.

Eğer düzenleme bu haliyle kalırsa, bilim dünyası, bilimsel kriterlere uygun olmadığı için TÜBA’yı resmi olarak tanımadığını açıklayacak. TÜBA üyeleri ise toplu istifanın eşliğinde Cumhurbaşkanı Gül ile görüşmeyi bekliyor... ♦